

Rob van Tilburg, directeur Programma's, Natuur & Milieu

Kwaliteit Nederlandse wateren zwaar onder druk

De kwaliteit van het Nederlandse oppervlaktewater staat zwaar onder druk. Daardoor loopt de biodiversiteit gevaar en wordt waterzuivering steeds moeilijker en duurder, zo blijkt uit onderzoek van Natuur & Milieu. Directeur Programma's Rob van Tilburg maakt zich grote zorgen, met name over de waterkwaliteit van de kleinere wateren.

Rob van Tilburg, directeur Programma's, Natuur & Milieu.

'Een derde van het Nederlandse oppervlaktewater wordt helemaal niet gemonitord', aldus Van Tilburg. 'Terwijl het juist om de meest kwetsbare kleine wateren gaat: beken, sloten, plassen en grachten die zich dicht bij de belangrijkste verontreinigingsbronnen bevinden. En van het oppervlaktewater waar wel wordt gemeten, de zogeheten KRW-wateren, voldoet maar 1% aan de waterkwaliteitsrichtlijnen! De natuur staat hierdoor steeds verder onder druk. De vervuiling maakt het ook steeds moeilijker en duurder om ons water te zuiveren.'

'De belangrijkste problemen ontstaan door de huidige manier van landbouw: mest en bestrijdingsmiddelen. Daarnaast zien we steeds vaker ongecontroleerde riooloverstorten. Ons rioelstelsel is niet berekend op de toegenomen intensiteit van huishoudens als gevolg van de klimaatverandering. Hierdoor komt rioolwater ongezuiverd in het oppervlaktewater terecht. Een knelpunt hierbij is de governance: de manier waarop het bestuur van het watersysteem is ingericht, verdeeld over allerlei instanties. Dat zou wat ons betreft een stuk centraler en integraler moeten worden geregeld. Zo is er nu nauwelijks verband tussen het beleid om de oorzaken van verontreiniging tegen te gaan en de zuiveringsopgave voor de waterschappen en de drinkwaterbedrijven. Dat moet echt anders!'

Heeft de KRW dan niets opgeleverd?

Van Tilburg: 'Jawel, er zijn ook positieve en succesvolle inspanningen geweest om de waterkwaliteit te verbeteren, maar dat zijn er domweg niet genoeg. Daarnaast ontstaan er telkens nieuwe uitdagingen zoals opkomende stoffen: nieuwe chemische stoffen, medicijnen, hormoonverstorende stoffen, microplastics en drugsresten. En de vervuiling vanuit de landbouw en de industrie is hardnekkig. De totale problematiek is daarom eerder toe-, dan afgenomen.'

Wat moet er de komende planperiode wat u betreft gebeuren?

Van Tilburg: 'We moeten echt samen de oorzaken van de veront-

reinigingen tegengaan, aan de hand van een fundamentele en robuuste aanpak. Voorkomen is nog steeds beter dan genezen: wat er niet in komt, hoeft je er later ook niet uit te zuiveren.'

'Dat betekent ook dat je er bijvoorbeeld voor moet zorgen dat de bescherming van de waterkwaliteit in het landbouwbeleid wordt meegenomen. Zo zou het veroorzaken van milieuschade door boeren moeten worden beprijsd. Op die manier creëer je ook een level playing field voor goedwillende boeren met bijvoorbeeld biologische bedrijfsvoering. Wij zijn sterk voor een kringlooplandbouw, waarbij we boeren willen helpen om een duurzaam verdienmodel te realiseren. Een betere prijs voor een beter product, en een kleinere veestapel! En dus minder mest, en natuurvriendelijke gewasbescherming!'

'Op het gebied van de capaciteit van het riool moeten gemeenten zorgen voor minder verhardingen, meer waterabsorptie in de bodem en afkoppelen van hemelwaterstromen van het riool. Door dit te combineren met het klimaatbestendiger maken van bebouwde gebieden sla je twee vliegen in één klap. Dit is trouwens niet een taak voor alléén de gemeenten: individuele burgers kunnen eenvoudig helpen, door tegels uit hun tuin te halen of een waterton onder de regenpijp te zetten.'

Wat kan Natuur & Milieu bijdragen?

Van Tilburg: 'Wij hebben afgelopen voorjaar de zorgelijke waterkwaliteit met een onderzoek stevig geagendeerd. Vanaf de zomer hebben we dat onderzoek uitgebreid met ons 'citizen science'-project Watermonsters. In samenwerking met de ASN Bank hebben we ruim 800 vrijwilligers voorzien van een meetkit. Zij hebben de

waterkwaliteit in hun eigen omgeving gemeten, juist in die kleinere wateren die buiten de KRW-monitoring vallen. Het ging daarbij om: biodiversiteit, zuurgraad (pH), nitraat- en nitrietgehalte en het doorzicht van het water.'

'De resultaten – die we hebben laten verifiëren door een professioneel monitoringsbedrijf – bevestigen het eerder geschetste beeld: het overgrote deel van de wateren voldoet niet aan de normen. In 2020 breiden we dit onderzoek uit en gaan we op meer plekken kijken, ook naar ecologische kwaliteit en biodiversiteit. We werken daarbij nauw samen met partners zoals Stowa, het ministerie van IenW en de ASN Bank. Het zou heel mooi zijn als drinkwaterbedrijven ook meedoen. Doel is te komen tot een jaarlijks nationaal waterkwaliteitsonderzoek, dat meer informatie geeft over de knelpunten, de exacte locaties waar de waterkwaliteit moet worden verbeterd en de meest geschikte aanpak.'

Over Natuur & Milieu

Natuur & Milieu is een non-profit natuurbeschermings- en milieuorganisatie, die zich inzet om de wereld schoner en duurzamer te maken. Waarin mensen leven, werken en ondernemen zonder schade aan natuur en milieu. Natuur & Milieu richt zich – binnen de thema's: mobiliteit, energie, voedsel en grondstoffen – op het versnellen van duurzaamheid door constructief-kritisch samen te werken met de overheid, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere belangenorganisaties. Ook voert de organisatie publieksacties.

Roy Tummers, directeur Water, VEMW

‘Diffuse verontreinigingen zijn belangrijkste knelpunt’

De Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW) is kenniscentrum en belangenbehartiger voor de zakelijke afnemers van elektriciteit, gas en water in Nederland. Hoe beoordeelt directeur Water van VEMW Roy Tummers de stand van zaken rondom de KRW in Nederland?

Roy Tummers, directeur Water, VEMW.

Zakelijk watergebruikers hebben bijvoorbeeld met de KRW te maken als ze een lozingsvergunning willen aanvragen, maar ook als ze water willen innemen als grondstof voor hun productieproces. Tummers: ‘Het belang van een goede waterkwaliteit – of dat nu grond- of oppervlaktewater is – staat voor ons buiten kijf. De KRW harmoniseert het waterbeleid in Europa en zorgt voor een ‘level playing field’ voor bedrijven, een gelijk speelveld. Dat is voor ons een belangrijk gegeven, omdat dan de concurrentiepositie van bedrijven niet wordt aangetast. De beschikbaarheid van voldoende en schoon water voor een redelijke prijs is overigens vaak een reden voor bedrijven om zich ergens te vestigen. Om die reden zijn wij dan ook geen voorstander van verdere beprijzing van water, anders dan de huidige kostprijsgebaseerde tarieven.’

Kunt u iets meer vertellen over de visie van VEMW op (drink)water?

Tummers: ‘Voldoende schoon water vormt een concurrentievoordeel. We beschikken in Nederland over drinkwater van uitstekende kwaliteit en er is – voorlopig – ook voldoende van. Dat biedt kansen voor de vestiging van buitenlandse bedrijven, maar ook voor export door het Nederlandse bedrijfsleven van kennis of producten op het gebied van water. Maar de gunstige condities staan wel onder druk. Zo neemt de hoeveelheid zoet water af door onder andere de klimaatveranderingen en verzilting. Ook hebben we steeds vaker te kampen met ongewenste stoffen zoals geneesmiddelenresten in grond- en oppervlaktewater, de bronnen voor ons drink- en proceswater. Wij vragen – net zoals de drinkwaterbedrijven – aandacht voor dit punt.’

Wat zijn volgens u de belangrijkste knelpunten op het gebied van waterkwaliteit?

Tummers: ‘Vooropgesteld: er is – mede door de KRW – al veel bereikt in Nederland, vooral op het gebied van puntlozingen. Het is nu zaak te zorgen dat we de emissies van zogeheten ‘zeer zorgwekkende stoffen’ verder minimaliseren en volgens mij zijn we daar op de goede weg. Wij zien daarnaast eigenlijk twee grote knelpunten. Ten

eerste de problematiek van verontreiniging uit diffuse bronnen: resten van geneesmiddelen, nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. En ten tweede het feit dat het waterkwaliteitsbeleid nog steeds niet goed is afgestemd met het flankerend beleid, zoals de mestwetgeving of de toelating van stoffen onder het REACH-beleid. Op die manier wordt het bereiken van de waterkwaliteitsdoelen afhankelijk van partijen en zaken die buiten het bereik van onze waterbeheerders vallen. Dat kan en moet beter.'

Wat zijn de belangrijkste leerpunten van de afgelopen 20 jaar KRW?

Tummers: 'De KRW heeft nut en is effectief: de waterkwaliteit is daadwerkelijk aan het verbeteren. We zien dus dat deze regelgeving zin heeft. Ook hebben we gezien dat de KRW ervoor heeft gezorgd dat in de regio partijen bij elkaar aan tafel zijn komen te zitten die elkaar vroeger niet vaak spraken, bijvoorbeeld in het kader van de stroomgebiedbeheerplannen. Een belangrijk leerpunt vinden wij wel de constatering dat de waterproblematiek in de verschillende Europese lidstaten enorm varieert. Heel eenvoudig: denk aan de verschillen tussen een kristalhelder bergmeer hoog in de Alpen en een veenplas in het Groene Hart. Voor het gelijke speelveld is het uiterst belangrijk dat de regels en normen overal hetzelfde zijn. Maar per land moet je wel naar de specifieke knelpunten kijken en prioriteiten kunnen stellen.'

Wat zijn voor VEMW de prioriteiten voor de komende zes jaar?

Tummers: 'Wij pleiten ervoor om volle kracht vooruit te gaan op de ingeslagen weg. Dus geen doelen bijstellen of afzwakken. Wel zouden

we een iets gedifferentieerde aanpak per land willen zien, die recht doet aan de onderlinge verschillen. En als een maatregel de juiste is om een bepaald doel te bereiken, zij het dan later dan gepland, dan accepteren wij die vertraging. Beter dat er iets gebeurt, dan niets! Voorts vinden wij het level playing field uiteraard erg belangrijk.'

'VEMW blijft als belangenorganisatie en kenniscentrum bijdragen en meedenken aan de vertaling van Europees beleid naar nationale wetgeving. Zo zijn we momenteel bijvoorbeeld betrokken bij de update van het Handboek Immissietoets 2016, dat toeziet op puntlozingen op het oppervlaktewater. En onze leden nemen de maatregelen die nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren en zo de KRW-doelen te halen. Want bij voldoende schoon water hebben we allemaal belang!'

Over VEMW

Als kenniscentrum en dé belangenbehartiger voor de zakelijke elektriciteit-, gas- en waterafnemers in Nederland staat de Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW) voor betrouwbare voorzieningen en beheersbare kosten. Voor wat betreft water vertegenwoordigt VEMW ongeveer 75% van het totale zakelijke gebruik. Deze zakelijke energie- en watergebruikers komen vooral uit de industrie, de zakelijke dienstverlening, het gebouwenbeheer, de transportsector of de gezondheidszorg.

Claude van Dongen, portefeuillehouder Bodem- en waterkwaliteit, LTO Nederland

‘De KRW-norm is voor ons niet heilig’

LTO Nederland is als belangenbehartiger van de boeren een belangrijke stakeholder op het gebied van waterkwaliteit en dus ook bij de uitvoering van maatregelen om de KRW-doelen te halen. Portefeuillehouder Bodem- en waterkwaliteit Claude van

Dongen geeft zijn mening over nut en noodzaak van de KRW en de rol van de landbouw op het gebied van waterkwaliteit in Nederland.

Claude van Dongen, portefeuillehouder Bodem- en waterkwaliteit, LTO Nederland.

Boeren hebben een complexe verhouding met waterkwaliteit. Als gebruikers van oppervlakte- en grondwater voor beregening van gewassen of het drinken van vee hebben ze belang bij een goede waterkwaliteit. Maar via af- en uitspoeling van fosfaten, nitraten en gewasbeschermingsmiddelen zorgen ze ook voor knelpunten en een verslechtering van de waterkwaliteit. ‘Ook boeren willen geen verontreinigingen in het water en het milieu’, aldus Van Dongen. ‘Vaak wonen boeren op of naast hun land en spelen hun kinderen daar op het land of bij de sloot. Vee krijgt water te drinken uit sloten of vaarten en in droge perioden worden de gewassen beregend met oppervlakte- of grondwater. Boeren hebben dus een direct belang bij schoon water.’

Bewustzijn verhoogd

‘De KRW heeft gezorgd voor een hoger bewustzijn van het belang van een goede waterkwaliteit, ook bij boeren. LTO vindt bescherming van die kwaliteit belangrijk. Gelukkig zijn er de afgelopen jaren echt slagen gemaakt, vooral bij de kwaliteit van het oppervlaktewater.’

Wat zijn de belangrijkste leerpunten van de afgelopen 20 jaar KRW?

Van Dongen: ‘Voor de tweede ronde stroomgebiedbeheerplannen heeft onze sector het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer geïnitieerd, het DAW. Het doel hiervan is om via vrijwillige maatregelen een bijdrage te leveren aan het oplossen van de opgaven rond waterkwaliteit en -kwantiteit in agrarische gebieden. Er doen inmiddels zo’n 15.000 boeren aan mee. Hiervoor is men gaan nadenken over vragen als: ‘Wat is waterkwaliteit eigenlijk en wat is de impact van

mijn handelen daarop?'. Vervolgens konden we op basis daarvan kijken hoe boeren zaken vanuit de bedrijfsprocessen kunnen verbeteren om te zorgen voor een vermindering van emissies en daarmee een verbetering van de waterkwaliteit. Want het blijft belangrijk dat maatregelen bedrijfsmatig verantwoord zijn. Misschien dat je niet alle doelen bereikt, maar als met inspanning en de wil om een bijdrage te leveren een aantal doelen wordt bereikt, dan is dat pure winst.'

Lokale maatwerkoplossingen

'Er zijn nu zo'n 400 DAW-projecten, allemaal lokaal georganiseerd. Dat komt doordat de omstandigheden overal anders zijn en je dus maatwerk moet leveren. Het moet aansluiten bij wat er speelt in een gebied of een regio. Om boeren in actie te krijgen, moet je ze vanuit hun eigen behoefte aanspreken, dan raken ze gemotiveerd om een bijdrage te leveren in de eigen omgeving. Algemene, centraal afgeroepen maatregelen werken niet, het moet passen bij het bedrijf en de individuele boer.'

Nu focus aanbrengen

'De lessen die we geleerd hebben in DAW, zijn toegepast in de vervolgstap: de DAW Impuls. We willen het wat minder vrijblijvend maken en duidelijkheid scheppen over de problematiek in een gebied en de mogelijke oplossingen. Dus: wat is de exacte opgave en wat hebben we nodig om samen de doelen te bereiken?'

Wat zijn volgens u de belangrijkste knelpunten op het gebied van waterkwaliteit?

Van Dongen: 'Voor boeren zijn rioloverstorten een probleem. Als het riool de hoeveelheid water bij grote hoosbuien niet aankan, wordt er rioolwater ongezuiverd gespuid in oppervlaktewater,

meestal in landelijk gebied. Daardoor kan dat water niet worden gebruikt voor beregening of als drinkwater voor vee. Met het oog op de klimaatverandering en de grotere extremen in neerslag is het belangrijk dat hier een oplossing voor wordt gevonden. De verwachting is immers dat we meer te maken gaan krijgen met hevige neerslag en dus met meer overstorten.'

Vervuiling uit buitenland

'Een ander belangrijk knelpunt is de vervuiling die via de rivieren naar ons land komt uit het buitenland, met name België en Duitsland. Het kan niet zo zijn dat de Nederlandse boeren moeten opdraaien voor de rommel die men elders in het water brengt. En zolang men in bovenstroomse landen de zaken niet op orde heeft, is het hier dweilen met de kraan open... Zeker als de normen hier nog eens veel strenger zijn dan in onze buurlanden. Er zal dus meer afstemming en overleg met onze buurlanden moeten komen.'

Wat zijn voor LTO de prioriteiten voor de komende zes jaar?

Van Dongen: 'Als landbouw blijven wij via het DAW bezig met de gebiedsopgaven. We gaan meer inzoomen op de problematiek: waar zitten de knelpunten en waar zitten de verontreinigingsbronnen vanuit de landbouw? Want niet elk bedrijf draagt in gelijke mate bij aan de problematiek. Ook de andere bronnen van vervuiling, zoals rwzi's en overstorten, willen we helder in kaart hebben.'

Bedrijfseconomisch haalbaar

'We gaan kritisch kijken naar de opgave en naar wat er wel en niet kan. Sommige dingen zullen we kunnen aanpakken, andere niet. Die ruimte biedt de KRW volgens ons ook. De KRW-norm is voor ons niet heilig, het moet allemaal wel bedrijfseconomisch haalbaar zijn. We doen ons best en focussen op onze eigen bijdrage.'

